

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Syntagma Iuris || Vniversi, Atqve Legvm || Pene Omnivm
Gentivm, Et || Rervm Pvblicarvm Præcipvarvm,||**

Grégoire, Pierre

Francofurti ad Mœnum, M.D.XCIX.

VD16 VD16 G 2999

24 de Centumuiris iudicibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97739)

3 ¶ Augustus primas tres tantum horum iudicum decurias, vnam auxit ex inferiore sensu, quam ducennariorum dixit a censu quæ iudicaret de leuioribus summis, Idem in Augusto, cap. 3. 2. Siquidem a virtute primum, postea ex censu petiti sunt. Fuit & aliquando tempus quo Sylla ab equitibus iudicia transfudit. Vt & quando C. Gracchus frater Tyberii Gracchi Tribunus plebis, a Senata transfudit in equites. M. tamen L. Titius Drusus Tribunus plebis, etiam eam potestatem, quam nacti equites erant, Gracchanis legibus, restituit Senati voluit. Tandem autem & Cotta, inter vtrumque ordinem iudicandi munus partitus est, Vell. Patercul. lib. poste. histor. Rom. meminit, & Cicer. ait. 2. in Verrem. Scribit & Aurelius Cassiodorus in Chronico, & Iulius Obsequens a Seruilio Cepione Consule, anno ab vrbe condita 647. iudicia equitibus & Senatoribus communicata.

4 ¶ Omnia porro iustorum iudicum nomina, per decurias scripta erant in loco qui album dicebatur, Græcis λευκωμα, nostris matricula. Erat enim λευκωμάτιον γραμματεῖον, id est, tabula delata. Lampyridius in Alexandro, vocat pictarium, illam tabellam dealbatam, vbi iudicii nomina scribebantur. Et Suidas quoque tradit fuisse parietem dealbatam, vbi edicta publica describereatur, verba cuius sunt, λευκωμα τῶν ἐν ἀδικίαις ὄντων ἀπὸ τῶν ἀδικούντων ἀποδοῦναι τὸν ἐπιτήδεον, id est, Album, est paries ὑψηλῆς ἢ ἡμισυ ἀδελφῶν πολιτικῶν ἀδικησάντων ἀπὸ τῶν ἀδικούντων. Suidæ se opponit Alciatus, 1. prætermissorum, de pariete negans album dici. Cum Suida autem id asserit Turnebus in præfatione ad Plinium. Ego & de pariete & de tabella album dictum arbitror, sicuti & de charta. Quod & indicat Vlpianus, si quis id quod, 7. de iurisd. omni iud. P. firmat id gloss in §. pæuales, de actio. gloss in clem. dudum, de iudic. Si quis, inquit, id quod iurisdictione perpetua causis, non quidem prout incidit, in albo, vel in charta, vel in alia materia propositum erit, dolo malo corruperit, datur in cura quingentorum auroorum iudicium. Meminerunt & iura de albo iudicium, vtque qui ordine prior in eo scribitur, prior dicat sententiam, l. i. de albo scriben. l. 50. P. tit. 3.

5 ¶ Ex hoc albo equitum iudices capiebantur, Prætorisq; imperio tenebantur iudicare illi qui de decuria, quæ iudicandi vices habebat, erant: nam non omnes decuriæ continuo in officio iudicandi erant, sed vacationem iudicandi in orbem habebant, Augusti instituto, Sueton. in Augusto, c. 32.

6 ¶ Neque etiam in ea decuria cuius vices iudicandi erant, omnes iudicio vacabant, sed ex ea certus numerus assumebatur sortibus ex vrna ductis, cum res aliqua nata iudicium poscebat. Sortiendique iudices potestas erat, qui ob id dicitur iudex quaestionis in criminalibus. Prætor vrbani præerat iudiciis capitalibus, quemadmodum & in Galliarum parlamenti vnus ex præsidibus præest Tholo capitali, vocant la Tourneille, non tamen is qui sortiebatur iurisdictionem, vt colligere possumus ex oratione Ciceronis pro Murena. Vocabatur & hic Prætor etiam Quaestor, a quaestione, id est causa & publico iudicio, in quo inquirendum & iudicandum de crimine. Hic vnam mouebat, iudices dabat, & iudicio præerat: vt sub persona Minois explicat Virgilius, 6. Æneid.

Nec vero hæc sine sorte data, sine iudice sedes, Quæstior Minos urnam mouet: ille silentum Consiliumq; vocat, vitasq; & crimina dæset. &c.

Vocatur & iudex quaestionis in iure, in l. 1. ad leg. Cor. de scar. Et apud Ciceronem, pro Rabirio. Iudex sedebat, Prætor quærebat. Et Iuuenalis,

— improba quamuis Gratia fallacis Prætoris vicerit urnam.

Etab æ antiqua sortiendi iudices consuetudine, iurisdictioni ad hæsit nomen resorti: & resortum dictum, territorium quod curiæ alicuius notioni attribuitur.

7 ¶ Porro ex illo seminario iudicum, vel decuria eqpitum, ad iudicium publicum eligebantur 75. per tabellas in vnam coniectas, quibus singulis singula iudicum omnium nomina continebantur, 75. autem sorte prius exeuntes retinebantur, Cice. Orat. in Pison. Quod si ex illis 75. quidam essent reiecti, vel vt suspecti reculati ab accusatore vel reo: tunc iterum pilæ seu tabellæ, in quibus aliorum iudicum nomina scripta erant, in vnam coniectebantur. Et fiebat alia subfortitio in locum reiectorum, Acon. Pedsa. in Divina. Cicero. Et hoc fiebat, cum decuriæ iudicum ordinatæ fuerunt: nam antea alia methodus iudicandi de criminibus. Et Dumuiris etiam aliquando per duellionis a Tullio Regi facti, in causa Horatii, a quibus & ad populum fuit prouoca-

tio, Liu. in 1. Creati & postmodum Consulatu Cicero ais. a Prætoris non a populo, vt is qui Saturniolum Tribunalum pleb. sua manu occiderat, damnaretur, Cice. pro Rabirio.

De Centumuiris Iudicibus. Cap. 24.

- 1 Centumuiris iudices unde dicti, & ex quibus sumi. Et nu. 2.
2 Centumuiris, de quibus iudicarent. Eorum quatuor classes. n. me. 4.
3 Centumuiros quis in iudicium cogere.
4 Centumuir alis iudicii imago in Germania.
5 Ad hastam cur iudices Centumuiris cogentur. Hasta symbolum. num. 8.
6 Subhastationes quare dicte venditiones publica.
7 Baculus in iudicio, quod habet symbolum.
8 Equitum ordo, seminarium Senatus.

EX equitum etiam ordine eligebantur Centumuiris Iudices, qui in proprium transferebantur album. Primum quia centum electi erant, Centumuiris dicti: sed postea federunt centum & octoginta iudices, qui diuisi in quatuor partes & classes. Sic monet Plinius Iunior, lib. 6. Epist. epist. penul. Accia, inquit, Variola, quæ duplici iudicio bona paterna repetebat. Sedebant iudices centum & octoginta, tot enim consilii quatuor conscribuntur: ingen. v. tringue aduocatorum & numerosa subsellia, præstantium corona, &c. Antequam tamen equites in ordinem certum fuissent redacti, Centumuiris erant, & aliunde deligebantur. Nam vt ait Festus, ex 35. Tribubus vel curiis Romæ existentibus, terni ex singulis electi sunt ad iudicandum, & centum & quinque viri constituti, qui faciliori appellatione dicti Centumuiri.

¶ Lapis in hac significatione Accursus, dum ratus est, in l. si de post. hered. C. Centumuiros Senatores esse: & Centumuirale iudicium, dici placitum Senatus, eo quod Senatus ad consultationem Consulum circa petitionem hereditatis, litem veniunt, 22. §. præter hoc, & §. ait Senatus, eod. P. de qua Centumuirale iudicium cognoscebat. Nam aliud est legem dare petitioni hereditatis, aliud secundum legem cognoscere. Senatus quippe & nunc princeps leges imponunt inferioribus iudicibus de causis quas ipsi non iudicant, sed iudicandas inferioribus relinquunt. Neque Senatus iurispellabatur pro iudiciis, quæ ad Centumuiros deferrebantur.

¶ Indicabant quippe de hereditate, & de testamentorum quaestionibus fin. Valerius Max. exstant exempla, l. 7. ca. 7. & apud Plin. Iun. lib. 6. epist. pen. epist. l. cura filiam, 13. & l. que repudiantis, 17. de inoff. test. P. de causis vincapionum, tutelarum, gentilitatiffi, agnationum, alluionum, nexorum, mancipiorum, parierum, flaminum, stillicidiorum, vt ait Cicero, i. de Oratore. Ex quibus Centumuirale iudicium fieri dicebatur.

¶ Conueniebat vero isti Centumuiris in quandam basilicâ dictam Iuliam, vbi diuidebantur in quatuor Thalos seu quatuor tribunalia seu classes, quas vocant curiæ Gælicæ: chambræ. Quod liquet ex Quintiliano, dum loquitur de Trachalo oratore his verbis, l. 12. inst. orat. c. 5. Certe cum is in basilica Julia diceret primo tribunali, quatuor autem iudicia, in moris est, iugerentur, atq; omnia clamoribus fremerent, & audiam eum & intellegam, & quod ag. tibus ceteris contumeliosum fuit, laudatum quoque, ex quatuor tribunali- bus memini. Meminit & de basilica quoque qualitate causturum Centumuiralium, & de aduocatis eorum. Plinius Iunior. l. 2. epist. ad Maximum scribens, etiam sic ait. Disfringor, inquit, Centumuiralibus causis, que me exercent magis, quam doleant sunt enim ple- raque parue, & exiles, raro incidunt vel qualitate personarum, vel negotii magnitudine insignis. Ad hoc per pauci, cum quibus iunat dice- re: ceteri audaces atq; etiam magna ex parte adolecentuli obfuri ad declamandum hinc expressi transiunt, tam irriterenter & remere, vt mihi Attilius noster recte dixisse videatur, sic in foro pueros a Centumuiralibus causis auferari, vt ab Homero in scholis.

¶ Centumuiris iure hasta præerant, vt legit apud Pomponium Budæus, in l. 2. ad §. deinde cum esset necessarius, de orig. iur. in P. Vbi tamen Zasius legit, pro Centumuiris Decemuiros. Et Bādæus etiam putat, Decemuiros illos ex Centumuiris fuisse, quive cum opus esset Centumuiros cogere ad hastam, id est, cogere in locum ad quem hasta fixa conuenire solerent. Suffragatur Suetonius, in August. cap. 36. dum ait auctorem fuisse Augustum, vt Centumuiralem hastam, quam Quæstura fuit, & conuegerant cogere, Decemuiris cogere. Et Quintilianus,

dum agit de praedictis, li. 5. ca. 2. *Instit. Oratio.* monet Centumvrales partes in duas hastas diuisa, fuisse.

¶ Wolphgangus Lazius lib. 3. Reipubl. Romanorum, c. 10. refert, huius Centumvralis iudicii imaginem in Germania remansisse, ubi iudicia celebrata ex multis colonibus complentur, quibus Soulerus, veluti apud Romanos vir quaestorius cura haustula praesidet: quae & in Austricis regionibus consuetudo perseverat, ubi rustici passim aliquo numero a iudice provinciali quem vocant *Panrichter*, congregantur, cum de aliquo iudicium est habendum. Exstat Caroli 5. Imperatoris, in *constitut. Carol. 5. de causa capitali & publico iudicio. art. 82.* ex Germanico sermone translata, qua mores adhuc extitae hos constat. *Die dicta adueniente pulsata campana, iudicium publicum ex more aperitur, sequere iudices ad locum iudicii solitum & consuetum conferant. Index quoque seu Prator, scabinos ac reliquos iudices confedere inbeant ipseque met sedeat, accepto in manibus suis bacillo, seu nudo seu educto vel imaginato gladio iuxta regionis cuiuslibet vsus & consuetudinem, eaque decenter consensione sic vsque ad finem causa perseveret atque commoretur. Et rurtum eadem constitutione statutum, artic. 96. Quando reus per diffinitivam poena addicitur, declaraturque: Index loco solito bacillum suum frangat, remque litiori commendat, mandetque medio suo iuramento sententiam laetam fideliter exsequi, atque tunc ex iudicio surgat index, &c.*

¶ Ceterum remanet inquirendum, cur ad hastam iudices cogerentur, vel ad bacillum, quod nemo haecenus quod sciam, docuit. curve hasta figeretur.

¶ Existimo autem, hastam symbolum esse memoriae & praesentiae Dei, & regiae potestatis. Siquidem, ut ait Iustinus ex Trogo, lib. 43. per ea tempora quibus Romulus exorsus est imperium, reges hastas pro diademate habebant, quas Graeci *anaxes* dixerant: nam & ab origine rerum, pro diis immortalibus priscae hastas coluerunt. Ob cuius religionis memoriam, haec simulacris addebantur. Accedit, quod Romani, Quiritis dicti sunt, a Quirino Romulo, qui ita dictus erat ab hasta quam Reges ferebant, potissimum Sabini, Curetes ab hasta dicti, quae illis curtis dicitur, ut ait Festus & Ovidius, *Falst. 2.*

Sive quod hasta Quiris prisca est dicta Sabinis,

Bellum a telo venit in astra Deus.

Sive suo regni nomen possidere Quiritis:

Sive quia Romanis imperat ille Cures.

Erant in sacratio, in regia, sacrae hastae, quas per se motas, malum omen Romanis portendere existimatum est: & ideo placandi numinis causa litatum, *Gell. lib. 4. ca. 6. Lin. lib. 40.* putabant enim per hastas, Romanos indicari. Sicque Romulum primum dictum, & ab eo Romanos Quiritis, testantur Liuius, in 1. Florus, in *Epit. lib. 1. c. 1.* & alii. Quare & iudicium sub hasta, veluti populare Romanorum & vulgi dicebatur: & ordinatum, propriumque & municipale Romanorum erat tribunal. Et in signa hastae, populum, iudicium rerum quotidianarum, & caussarum vulgariarum, admovebant.

¶ Hinc quoque factum est, ut cum publica venditio, ad quam qui voluisset ex populo admitti posset, exercenda auctionibus & licitationibus esset, sub hasta fieret, ut apparet ex titu. *De fide instrum. & iure hastae fiscalis, lib. 10. C. tit. 3.* Inde haec, & subhastationes, pro licitationibus & proclamationibus seu proscriptio-nibus rerum venalium. Et solemnibus venditio fieri dicitur, habitis hastis. *l. 1. & 4. de fid. instr. lib. 10. C. Dicitur & solemnitates hastarum. Les inquantis solemnibus, l. 2. si aduer. sig. lib. 2. C. tit. 37.* Sic Suetonius scribit, in *Lato Casa, c. 5. Bello civilis*, inquit, *super alias donationes* (quas scilicet Iulius Caesar fecerat Seruiliae matri M. Bruti, qua abutebatur) *amplissima praedia ex auctionibus hastae minimo addidit.*

¶ Si bacillum vero ab hasta distinguas, f. rian non incongruum erit ad caduceum Mercurii referre, qui pacis habebat symbolum, ut hasta belli, ut not. *Gel. lib. 10. c. 27.*

¶ Et tempora pacis, legibus: & belli, armis regenda sint, §. 1. in *proc. Instit. sur. civi.* Sed haecenus de equitibus, transeamus ad Senatum, tanquam ex feminario ad fata, nam gradus ad Senatorium ordinem erat equestris ordo. Et ita Perseus Rex Macedoniae apud Liuium, lib. 42. appellat feminarium Senatus, & principes iuuentutis equites.

De Senatoribus Romanorum, & Senatu.

Cap. 25.

¶ Senatores unde appellati, Senatus a quo introductus, auctus. nu. 2.

- 3 Senatusconsultum a quo numero Senatorum rata fierent.
- 4 Senatores qui dicti.
- 5 Senatus vnus Roma tantum.
- 6 Senatum qui cogerent.
- 7 Quaestor candidatus principis.
- 8 Senatores a quibus lecti, ex quibus, & aetas eorum, numer. 9. & 12.
- 10 Census Senatorius quantus, & Senatores ex censu electi, num. 11.
- 12 Senatores lecti ex aliis Magistratibus.
- 13 Senatoribus vna iussa.
- 14 Senatores abire Italia non poterant.
- 15 Senatus quoties, & quando habere cur, & in quo loco. nu. 16.
- 17 Togam Senatores deferre semper, & iudices iussit Adrianus.
- 18 Praefecti pratorio dignitate Senatoria donati.
- 19 Senatus tria fuerunt Senatusconsultum decreta iudicia.
- 20 Senatus primi, antiqua quae potestas, & quod de iudiciis non cognoscebat.
- 21 Senatus Romani prisca, tituli honoris, potestas, & iustitia. num. 22. & seq.
- 23 Religionis contentiones a Senatu pacatae.
- 24 Senatusconsultum a quo modo fierent. Duo vno die non fiebant.
- 25 Senatus referentibus Consulibus tantum statuebatur.
- 26 Senatus non erat adstrictus legibus, & nu. 31.
- 27 Senatusconsultum per discessionem, & per sententiam fiebant.
- 28 Senatusconsultum tantum quomodo fieret.
- 29 Senatusconsultum facta euulganda deferbantur ad ediles, ubi, & per quos.
- 30 Senatus auctoritas quando iudicium decernendis priuatorum applicata. Ad eum appellatio, eod.
- 31 Senatus quomodo ius, non legem facere posse dicitur.
- 32 Senatus Principis ex Senatu magno.
- 34 Senator orbis Roma quis hodie, & eius iurisdictio.

Senatores & Senatus, ¶ a senectute dici, nemo est qui ignoret. ¶ Romulus quippe Rex primus Romanorum, suffragis curiarum & tribuum ex illidem centum delegit ab aetate dictos senes & patres: ex quibus nati Patritii dicti, vt docent historiae Romanae enarratores, Liuius in 1. Dionys. Halic. in P. Plutar. in Romu. Salust. in Coniurat. Catil. Senaeque & dici Senes, qui consilio, ratione & sententia pollent. Vnde & apud Lacedaemones hac appellatione, constituta *gerousia*, Senum consilium, *Plus. in vit. Lycor.* Addidit Tarquinius Priscus huic collegio alios centum, & ideo priores patres isti conscripti dicti fuerunt, *idem in Romulo, & problem. 53.* ¶ Vt & ii qui postea Censorum vel Consulium decreto allecti fuerunt, vt ait Festus, & Fencitella, c. 1. de Magistrat. Creuit enim illius ordinis Senatorum numerus. Fuitque tempore Machabaeorum, trecentorum, *7 Machab. 8.* Refert & Appian. Alexand. lib. 4. bello. civil. tempore Triumviratus Lepidi & Caesaris fuisse procipti Senatorum ordinis trecentos: Equestris vero, ad duo millia. Excreuit & mirum in modum dehinc numerus, vt vulgus eos vocaret abortiuos Senatores: donec Octavianus iussit per binas lectiones restitui Senatum suo pristino splendore, & numerum circueundi, *Suet. Tranquil. in Octauio. cap. 33.* ¶ Constat & antea supra modum auctum numerum, ex eo, quod vt Senatusconsultum rata essent, ea oportuisset fieri 400. Senatoribus praesentibus: donec etiam cum postea Octavianus videret non tot frequentes convenire, minori numero rata fieri voluerit, *Dio Cass. lib. 54. histor.* Et aliquando non perhibita fieri, si talem centum adessent, *Liui. lib. 9. de bello Macedonico, dum de Bacchanal. agit.* ¶ Ex quibus monemur, non omnes qui sententiam dicere poterant in Senatu, dici Senatores, nisi lecti & in illum essent ordinem cooptati. Siquidem & qui honoribus facti erant & Magistratibus, in Senatum venire poterant, & dicebant quidem sententiam, sed non erant Senatores. Innuat id Liuius, dum ait, *lib. 33. Consules edixerunt quoties Senatum vocassent, vti Senatores, quibusque in Senatu dicere sententiam liceret, ad portam Capenam convenirent.* Et iterum, *Liui. lib. 36. P. Cornelius Consul edixit, qui Senatores essent, quibusque in Senatu sententiam dicere liceret, ne quis eorum ab urbe abiret.* In quo lapsus videtur Paulus Iurisconsultus, dicens, *Paul. l. fin. de Senator. P. Senatores autem accipiendum est eos esse, qui a Patritiis & Consularibus vsque ad omnes illustres viros descendunt: quia & si soli sententiam dicere possunt.* Nisi intelligamus Paulum latius Senatorum nomen accepisse, pro iis qui sententiam dicunt, & ita Senatores extraordinarii sunt.